

Lausunto

29.08.2025

Asia: VN/24196/2023

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: Työperäistä hyväksikäyttöä koskevan sääntelyn muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Asia: Suomen tuomariliitto ry:n lausunto työryhmämietinnöstä Työperäistä hyväksikäyttöä koskevan sääntelyn muuttaminen

Viite: VN/24196/2023

Yleisiä huomioita nykytilasta

Tuomariliitto kannattaa työperäisen hyväksikäytön rangaistavuuden selkeyttämistä ja lakiuudistuksen keskeisintä ehdotusta korvata kiskonnantapainen työsyryntä uudella, selkeämmällä säännöksellä sekä lisätä rikoslakiin sen kvalifioitu tekomuoto.

Tuomariliitto kuitenkin kiinnittää jälleen huomiota siihen, että pistemäisellä yksittäisen rikosnimikkeen muuttamisella ei useinkaan saavuteta asetettuja tavoitteita. Työelämän muutokset, kuten alustatalous, kynnysrahatilanteet tai näennäiset toimeksianto- tai muut yrittäjyys sopimukset sekä työvoiman kasvanut globaali liikkuvuus, kehittävät työelämää jatkuvasti ja haastavat perinteistä käsitystä työntekemisestä. Viime kädessä työelämän lainmukaisen toiminnan edellytykset on määriteltävä rikoslainsäädännöllä, mihin jatkumoon nyt käsiteltävänä oleva mietintö kuuluu. Edellä luetellut muutokset ovat haastaneet lainsäädäntöä monin tavoin ja työperäistä hyväksikäyttöä koskevaa rikoslainsäädäntöä tulisikin Tuomariliiton käsityksen mukaan uudistaa kokonaisvaltaisemmin ja suhteessa muuhun työelämän sääntelykehitykseen.

Työperäiseen hyväksikäyttöön on pystytty jo voimassa olevalla lainsäädännöllä puuttumaan, mutta mietinnössä on kattavasti tuotu esiin nykyiset useat rikosnimikkeet sekä niiden osittaisen päällekkäisyyden ongelmat.

Mietinnön kohde kuuluu tuomioistuimen ydintehtäviin, joten Tuomariliitto esittää alta ilmeneviä huomioita mietinnön sisällöstä.

Tunnusmerkistön selkeydestä

Ehdotettu rikosnimikkeen muutos on selkeyttävä ja kuvaa nykyistä (kiskonnantapainen työsyryntä) paremmin sitä menettelyä, johon säännöksellä on tarkoitus puuttua. Tätä uudistusta on pidettävä perusteltuna. On kannatettavaa, että työperäisen hyväksikäytön rangaistavuus ulotetaan myös tilanteisiin, joissa ei ole suoraa yhteyttä syrjintään. Syrjintä on käsitteenä altis yhteiskunnan muutoksille ja käsittää välillistä, välitöntä tai esimerkiksi kohtuullisten mukautusten epäämistä. Hyväksikäyttö työelämässä ei myöskään aina ole syrjivää, joten käsitteen poistaminen tunnusmerkistöstä on perusteltua. Koska ne olosuhteet, joissa hyväksikäyttö tapahtuu, vastaavat uudistuksen jälkeenkin pääosin korvattavan säännöksen tunnusmerkistöä, on tarkoituksenmukaista, että uuden säännöksen arvioinnissa voidaan tukeutua myös aiemman tunnusmerkistön vakiintuneisiin käsitteisiin, oikeuskäytäntöön sekä jossain määrin myös esitöihin. Tämä on tärkeää todeta, kuten mietinnössä on nyt tehty, varsinkin kun tapausmäärät huomioon ottaen uutta oikeuskäytäntöä tulee todennäköisesti hitaasti.

Tuomariliitto korostaa, että lainsoveltajien kannalta on tärkeää, että tunnusmerkistöjen sisältöä avataan selvästi, täsmällisesti ja monipuolisesti sekä muihin säännöksiin sovittaen esitöissä. Tuleva säännös tulee sisältämään edelleen paljon termejä, jotka ovat arvostuksenvaraisia tai monitulkintaisia (muu ahdinko, tietämättömyys, ajattelemattomuus, vastike). Ottaen huomioon, että sääntelyllä on tarkoitus puuttua hyvin erilaisiin ilmiöihin, on liikkumavara ymmärrettävä. Tuomariliitto suosittaa kuitenkin käsitteiden seikkaperäisempää avaamista sekä työelämän uusien trendien huomioimista esimerkiksi esimerkkitapausten kautta. On perusteltua, että pykälässä käytetään termiä ”palvelussuhde” työsuhteen sijaan, jotta sääntelyn piiriin saadaan myös esimerkiksi näennäiset toimeksiantosuhteet.

Kun esitetty tunnusmerkistö sisältää useita osatekijöitä ja tahallisuuden on katettava koko tunnusmerkistö, voi tahallisuuden arviointi tehdä tapauksen arvioinnin vaikeaksi varsinkin tilanteissa, joissa tekijöitä on useita. Tuomariliitto kiinnittää huomiota siihen, että rikokseen voisi syyllistyä työnantaja tai tämän edustaja. Edustajalla tarkoitetaan työnantajana olevan oikeushenkilön lakimääräisen tai muun päättävän elimen jäsentä sekä sitä, joka työnantajan sijasta johtaa ja valvoo työtä. Edustajan määrittelemisen tulee todennäköisesti olemaan tulkinnanvaraista ja näytöllisesti hankalasti arvioitavissa varsinkin silloin, jos kysymyksessä on se, joka toimii työnantajan sijasta. Olisi perusteltua ottaa kantaa siihen, mikä on käsitteiden ”edustaja” ja

esimerkiksi kirjanpitorikoksen tunnusmerkistössä tarkoitetun ”tosiasiallisesti määräysvaltaa käyttävän” henkilön suhde.

Ehdotetussa säännöksessä kiskonnassa työelämässä tekijänä voi olla ainoastaan työnantaja tai tämän edustaja, ja ulkopuoliset henkilöt voivat tulla tuomituiksi ainoastaan avunantajina tai yllyttäjinä. Rajausta perustele se, että tarkoitus on kriminalisoida nimenomaan työnantajan aseman väärinkäyttöä. On mahdollista, että hyväksikäyttö ketjuuntuisi siten, että työnantajan edustajaksi katsottavaan esimiesasemassa olevaan henkilöön itseensä kohdistuu kiskontarikos, ja hän edelleen osallistuu seuraavan tason työntekijöiden kiskontarikokseen. Tilanteisiin, joissa sama henkilö voi olla vastaajan ja asianomistajan asemassa, liittyy näytöllisiä haasteita, jotka voivat vaikuttaa asioiden käsittelyn vaatimaan työhön tuomioistuimissa.

Ehdotus oikeushenkilön rangaistusvastuun, liiketoimintakiellon ja telekuuntelun mahdollistamisesta

Oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottaminen kiskontaa työelämässä koskevaan lainsäädäntöön on Tuomariliiton näkemyksen mukaan perusteltua, kun otetaan huomioon, että palvelussuhteessa tapahtuessaan teko tapahtuu yleensä oikeushenkilön toiminnassa oikeushenkilön lukuun ja siihen liittyy taloudellisia intressejä. Vastuun kohdentaminen kattavasti luonnollisiin henkilöihin voi olla haastavaa, mikä puoltaa rangaistusvastuun ulottamista oikeushenkilöön.

Tuomariliitto pitää johdonmukaisena sekä kannatettavana, että kiskontaan työelämässä tai törkeään kiskontaan työelämässä syylistynyt voitaisiin määrätä liiketoimintakieltoon.

On myös tarkoituksenmukaista lisätä törkeä kiskonta työelämässä niihin rikoksiin, joiden selvittämisessä voidaan käyttää telekuuntelua. Tällöin pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n 2 momentin mukaisesti edellytetään, että telekuuntelulla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiselle. Työelämässä tapahtuva hyväksikäytön toteennäyttäminen ja uhrien tavoittaminen voi olla vaikeaa useista syistä, muun ohella kielitaidon ja alisteisen aseman sekä siitä seuraavien psyykkisten stressitekijöiden vuoksi. Telekuuntelulla voi olla tärkeä merkitys rikosten selvittämisessä esitutkinnasta aina tuomioistuimessa esitettävään todisteluun saakka, joten törkeiden tekemuotojen osalta pakkokeinon käytön mahdollistamisella voi olla ratkaiseva merkitys rangaistusvastuun toteutumiselle.

Vaikutukset

Rangaistusasteikot mahdollistavat, että myös törkeää kiskontaa työelämässä voidaan käsitellä käräjäoikeuksissa yhden tuomarin kokoonpanossa. Rangaistusasteikot sekä mahdollisuus yhteisösakkoon ovat tarkoituksenmukaisia. Aikaisemman kiskonnantapaisesta työsyrynnästä saadun

kokemuksen perusteella on todennäköistä, että tuomiot perusmuotoisesta kiskonnasta työelämässä ovat pääasiassa sakkoa.

Mietinnössä esitetyllä tavalla tällä hetkellä tuomioistuimeen edenneitä ja tuomioon päätyneitä asioita on ollut varsin maltillisesti. Kun rangaistavuuden edellytykset jossain määrin lievenisivät, on todennäköistä, että asioita etenee esitutkinnassa ja siten tuomioistuimissa käsiteltäväksi enemmän. Käsiteltävät asiat ovat myös juridisesti ja näytöllisesti moninaisia sekä mahdollisesti laajoja edellyttäen esimerkiksi kansainvälistä yhteistyötä, asiakirjojen kääntämistä sekä tulkkausta, mitkä seikat edellyttävät resurssien seuraamista ja varmistamista tuomioistuimissa.

Jotta tuomioistuimessa käsittely tapahtuu sujuvasti, on suotavaa, että asianomistajille voidaan määrätä oikeudenkäyntiavustaja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain mukaisesti ainakin törkeää tekemuotoa koskevien asioiden käsittelyyn.

Lausunnon valmistelu

Lausuntoa on valmisteltu Tuomariliiton oikeuspoliittisessa valiokunnassa ja hallituksessa. Lausunnon kirjoittamiseen on osallistunut Maiju Auranen.

Tuomariliiton hallitus on käsitellyt lausunnon:

Helsingissä 29.8.2025

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry

Tuuli Vänskä

puheenjohtaja

Johanna Helminen

varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa.

Tuomarikunnanyhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.

Hartikainen Linda
Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry